



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
UNIVERSITY OF WEST ATTICA

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Τμήμα Φωτογραφία και Οπτικοακουστικών Τεχνών

Πτυχιακή Εργασία

“The Body of the City”

Photographic capturing of historic buildings and monuments impacted by the German military occupation and the December 1944 events in Greece

Ιωάννα Καλλιμογιάννη

14039

Επιβλέπουσα : Νατάσσα Μαρκίδου

ΑΘΗΝΑ, 2020

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΜΑΡΚΙΔΟΥ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΜΕΛΗ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΑΡΔΟΠΟΥΛΟΣ
ΛΕΚΤΟΡΑΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΑΤΣΑΙΤΗ
ΛΕΚΤΟΡΑΣ

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Καλλιμογιάννη Ιωάννα του 1996, με αριθμό μητρώου 14039 φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής εφαρμοσμένων τεχνών και πολιτισμού του Τμήματος φωτογραφίας και οπτικοακουστικών τεχνών , δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα



Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι είμαι κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της εργασίας και πως το ψηφιακό τεκμήριο που καταθέτω αποτελεί την τελική και εγκεκριμένη από την εξεταστική επιτροπή μορφή της. Παραχωρώ στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής το μη-

αποκλειστικό δικαίωμα δημοσίευσης και διάθεσης της ψηφιακής μορφής της εργασίας μου εντός και εκτός του δικτύου του, μέσω του Ιδρυματικού Αποθετηρίου, με την προϋπόθεση ότι διατίθεται με την άδεια που έχω επιλέξει κατά την ηλεκτρονική κατάθεση. Η Βιβλιοθήκη δεν ασκεί κανενός είδους επιμέλεια στο περιεχόμενο της εργασίας μου και ως δημιουργός αναλαμβάνω πλήρως την ευθύνη του περιεχομένου της.

Η Δηλούσα



ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει στόχο να αφυπνίσει μνήμες, μέσα από μια προσπάθεια φωτογραφικής αναδρομής στο παρελθόν της Αθήνας. Ειδικότερα, η παρούσα μελέτη αναφέρεται στην περίοδο της Γερμανικής κατοχής και των Δεκεμβριανών.

Η εργασία αποτελείται από τα εξής κεφάλαια:

- **Εισαγωγή**
- **Περίοδος των Δεκεμβριανών**
- **Περίοδος της Γερμανικής Κατοχής**
- **Συμπεράσματα**
- **Βιβλιογραφία**
- **Παράρτημα με φωτογραφίες**

Στην εισαγωγή παρουσιάζεται το γενικό πλαίσιο της εργασίας και η μεθοδολογία προσέγγισης και αποτύπωσης ιστορικών χώρων στην Αθήνα.

Ακολουθεί το ιστορικό πλαίσιο και η σημερινή μορφή 12 κτιρίων, όπου διαδραματίστηκαν σημαντικά γεγονότα κατά τις περιόδους των Δεκεμβριανών και της Γερμανικής Κατοχής.

Στην συνέχεια παρουσιάζεται η ιστορικότητα τριών εθνικών μνημείων και ο τρόπος δημιουργίας τους. Συνολικά απεικονίζονται 16 κτίρια και εθνικά μνημεία και αναπαριστάτε μέσω φωτογραφιών η τωρινή τους κατάσταση.

Για την εργασία μελετήθηκε πρώτα η ιστορική πληροφορία κάθε κτιρίου και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν οι λήψεις των φωτογραφιών. Τα κτίρια απεικονίζονται λιτά χωρίς περιττές πληροφορίες, με στόχο να συνεισφέρουν στη διατήρηση της μνήμης σημαντικών γεγονότων της περιόδου της Γερμανικής Κατοχής και τον Δεκεμβριανών. Τέλος, διατυπώνονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την παρούσα έρευνα ενώ τα τελευταία μέρη της εργασίας καταλαμβάνουν η βιβλιογραφία και το παράρτημα.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΩΝ	9
2.1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΩΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΩΝ	9
2.2: ΤΟ ΤΡΙΠΤΥΧΟ ΤΩΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΩΝ	10
2.2.1: Ιστορικό Πλαίσιο των Προσφυγικών Πολυκατοικιών	10
2.2.2: Σημερινή Μορφή των Προσφυγικών Πολυκατοικιών	10
2.3: ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ	12
2.3.1: Ιστορικό Πλαίσιο	12
2.3.2: Σημερινή Μορφή του Εθνικού Κήπου	13
2.4: ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ	14
2.4.1: Ιστορικό Πλαίσιο του Μουσείου της Ακρόπολης	14
2.4.2: Σημερινή μορφή του Μουσείου της Ακρόπολης	15
2.5. ΣΚΟΠΕΥΤΗΡΙΟ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	17
2.5.1 Ιστορικό Πλαίσιο του Σκοπευτηρίου Καισαριανής	17
2.5.2 Σημερινή Μορφή του Σκοπευτηρίου Καισαριανής	17
2.6. ΘΕΜΙΔΟΣ ΜΕΛΑΘΡΟΝ	18
2.6.1 Ιστορικό Πλαίσιο του Θέμιδος Μέλαθρον	18
2.6.2 Σημερινή Μορφή του Θέμιδος Μέλαθρον	19
2.7: ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΣΩΤΗΡΙΑ	20
2.7.1: Ιστορικό Πλαίσιο του Νοσοκομείου Σωτηρία	20
2.7.2: Σημερινή Μορφή του Νοσοκομείου Σωτηρία	21
2.8: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 64	23
2.8.1: Ιστορικό Πλαίσιο του Έργου Πανεπιστημίου 64	23
2.8.2: Σημερινή Μορφή του Έργου Πανεπιστημίου 64	24
2.9: ΠΑΡΚΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	24
2.9.1: Ιστορικό Πλαίσιο του Έργου Πάρκο Ελευθερίας	24
2.9.2: Σημερινή Μορφή του Έργου Πάρκο Ελευθερίας	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ	27
3.1: ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΙΚΗ ΑΘΗΝΑ	27
3.2: ΜΝΗΜΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΔΗΜΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	28
3.2.1: Το μνημείο Εθνικής Αντίστασης Σήμερα	29

3.3: ΜΝΗΜΕΙΟ ΕΚΤΕΛΕΣΘΕΝΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΔΗΜΟΥ ΑΙΓΑΛΕΩ	30
3.3.1 Η Σφαγή του Αιγάλεω	31
3.4: ΜΝΗΜΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΑΙΓΑΛΕΩ	31
3.5 ΜΝΗΜΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΑΣ ΓΑΛΑΤΣΙ	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	35
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	37
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία μέσω της φωτογραφικής αναπαράστασης μιας σειράς κτιρίων, στοχεύει στην ανάδειξη της ιστορίας της περιόδου των Δεκεμβριανών και της Γερμανικής κατοχής. Το σύνολο των εικόνων της εργασίας συνοδεύεται με επεξηγηματικές πληροφορίες των τόπων, αναπαράγοντας μια αφήγηση δημιουργημένη οπτικά και λεκτικά. Οι φωτογραφίες υπηρετούν τη μνήμη του τόπου, ενώ τα κείμενα, λειτουργούν τεκμηριωτικά, χτίζοντας την ιστορική μνήμη. Η ιστορική μνήμη υποδηλώνει τη συνεχή παρουσία του παρελθόντος στο παρόν. Κατά μία έννοια δεν έχει υλική μορφή με τον τρόπο που έχει μια φωτογραφία. Η φωτογραφία, είναι ένα ακριβές μέσο, που περιγράφει με κάθε λεπτομέρεια, αλλά δεν μπορεί να αφηγηθεί, ενώ αντίθετα οι ιστορικές λεζάντες γεμίζουν τα κενά της φωτογραφικής αφήγησης με τον λόγο. Η σχέση αυτών των δύο μπορεί να συνδέονται στενά, αλλά ταυτόχρονα διαφοροποιούνται. Άλλοτε το κείμενο εξηγεί τις εικόνες και άλλοτε οι εικόνες το εικονογραφούν. Ο συνδυασμός αυτών των δύο όμως είναι ένα είδος συγχώνευσης μια πληροφορίας. Με αυτό τον τρόπο το ένα μέσο συμπληρώνει το άλλο και γίνεται υπηρέτης του άλλου, δημιουργώντας μια αφήγηση που αναδεικνύει τη μνήμη μέσα από ιστορικές τοποθεσίες.

Ο **Pierre Nora** (Γάλλος Ιστορικός) μεταξύ του 1984- 1992 διέδωσε την ιστορική έννοια των τόπων μνήμης. Οι τόποι μνήμης (lieux de memoire) είναι οποιοδήποτε αντικείμενο, μέρος η έννοια που έχει ιστορική σημασία. Ιστορικά κτίρια, μνημεία και περιβάλλοντα μνήμης, προκύπτουν από ένα συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός. Ο ίδιος αναφέρει επίσης πως η μνήμη συνδέεται με τόπους, ενώ η ιστορία με γεγονότα. Συγκεκριμένα οι τόποι είναι τεχνητά υποκατάστατα της ζωντανής μνήμης του παρελθόντος. Με τον ίδιο τρόπο λειτουργεί και η αφήγηση της παρούσας έρευνας. Περιλαμβάνει ιστορικά κτίρια και μνημεία, που η προέλευση τους προκύπτει από ένα ιστορικό γεγονός και τα συνδυάζει με την φωτογραφική καταγραφή, αντιπροσωπεύοντας την ιστορική μνήμη της Αθήνας.

Η κάθε φωτογραφία γίνεται ένας σιωπηλός μάρτυρας σημαντικών γεγονότων του παρελθόντος. Η φωτογραφία με τη σιωπή της, γίνεται η ίδια μνημείο. Το κείμενο είναι αυτό που μας κάνει να σκεφτούμε για τους τόπους αυτούς και μας επιτρέπει μέσω της φωτογραφίας να σκεφτούμε, τι συνέβη

σε αυτά τα συνήθη μέρη από τα οποία περνάμε καθημερινά. Αυτός είναι και λόγος που στην παρούσα έρευνα εμφανίζεται το γλωσσικό μήνυμα της **αγκύρωσης**

Σύμφωνα με τον **Roland Barthes** (θεωρητικός και κριτικός της λογοτεχνίας, φιλόσοφος, γλωσσολόγος και σημειολόγος) οι δύο λειτουργίες ενός γλωσσικού μηνύματος σε σχέση με το εικονικό μήνυμα είναι δύο : Η αγκύρωση και η αναμετάδοση (l'ancrage και le relais). Η πρώτη αναφέρεται στον λόγο, ο οποίος συγκρατεί και παραφυλάει την εικόνα, ώστε ο αναγνώστης, να στρέφει την προσοχή του σε ένα συγκεκριμένο νόημα, ενώ η αναμετάδοση είναι τέχνασμα που χρησιμοποιείται κυρίως, σε κινούμενα σχέδια ή εικονογραφήσεις κόμικς.

Στην παρούσα πτυχιακή, ο λόγος και συγκεκριμένα οι Ιστορικές λεζάντες κατευθύνουν το θεατή σε ένα ορισμένο μήνυμα και σε μία άμεση ανάγνωση, με στόχο οι αναγνώστες να διαβάσουν την εικόνα χρησιμοποιώντας τον λόγο σαν μέσο. Οι εικόνες γεννιούνται κατά τη διάρκεια της αφήγησης και μέσο του λόγου σχηματίζονται σιγά σιγά, στο μυαλό του θεατή αποτυπώνοντας ένα ιστορικό ντοκουμέντο. Οι ιστορικές λεζάντες προϊδεάζουν τον θεατή για ότι πρόκειται να ακολουθήσει και τον κατευθύνουν σε 16 διαφορετικούς τόπους, οι οποίοι ξυπνούν μνήμες και αφηγείται ο καθένας από αυτούς, μια διαφορετική ιστορία. Η αγκύρωση λειτουργεί για να διαμορφώσει μια αφήγηση και να ενσαρκώσει σε συνδυασμό με την καταγραφή των εικόνων τις μνήμες της ιστορικής Αθήνας.

Στα πλαίσια της εργασίας, μελετήθηκαν 16 σημεία της Αθήνας στα οποία διαδραματίστηκαν ιστορικά γεγονότα στην περίοδο των Δεκεμβριανών και της Γερμανικής κατοχής. Συγκεκριμένα, εξετάστηκαν οι παρακάτω ιστορικοί χώροι:

- *Τρίπτυχο των Δεκεμβριανών, περιοχή Καισαριανής*
- *Εθνικός κήπος, περιοχή Ζαπτείου*
- *Μουσείο της Ακρόπολης, περιοχή Ακρόπολης*
- *Σκοπευτήριο Καισαριανής, περιοχή Καισαριανής*
- *Θέμιδος Μέλαθρον περιοχή Αμπελοκήπων*
- *Νοσοκομείο Σωτηρία (Μαγειρείο και Ιερός Ναός Αγίας Σοφίας), περιοχή Παπάγου-Χολαργού*
- *Πανεπιστημίου 64, Περιοχή Ομόνοιας*
- *Πάρκο Ελευθερίας, περιοχή Αθηνών*
- *Μνημείο Εθνικής Αντίστασης, περιοχή Καισαριανής*
- *Μνημείο Εθνικής Αντίστασης, περιοχή Γαλατσίου*

- *Μνημείο εκτελεσθέντων πολιτών περιοχή Αιγάλεω*
- *Μνημείο Εθνικής Αντίστασης, περιοχή Αιγάλεω*

Στη συνέχεια, προηγήθηκε μελέτη για το ρόλο και τα γεγονότα που έλαβαν χώρα στα άνωθεν μνημεία κατά τις εξεταζόμενες περιόδους και έγινε έρευνα για την σημερινή του κατάσταση και λειτουργικότητα. Έπειτα, έγινε αποτύπωση και λήψη φωτογραφιών των παρακάτω ιστορικών χώρων. Τα συγκεκριμένα κτίρια και μνημεία επιλέχθηκαν να αποτυπωθούν πρωτίστως γιατί λειτουργούν ως σύνολα, με κυρίαρχο θέμα την απόλυτη αφαιρετικότητα. Δεν περιέχουν παράπλευρα στοιχεία. Είναι ψυχρά, λιτά εστιάζοντας σε ένα μη- φωτογενές τοπίο, το οποίο δεν μας φανερώνει το μεγαλείο που θα περιμέναμε από έναν ιστορικό τόπο. Οι τόποι εστιάζουν τη σημερινή κανονικότητα με τον πιο απέριτο τρόπο. Ένας ακόμη λόγος που επιλέχθηκαν τα συγκεκριμένα κτίρια, είναι επειδή αποτελούν έναν τρόπο αποτύπωσης της ιστορίας για την πόλη των Αθηνών. Επίσης η επιλογή έγινε γιατί τα κτίρια αυτά, σε εξαίρεση με άλλα, συγκέντρωναν τις περισσότερες εμφανείς πληροφορίες για τη συγκεκριμένη περίοδο. Ο τελευταίος και σημαντικότερος λόγος αποτελεί το γεγονός πως οι συγκεκριμένοι τόποι δεν είναι αναγνωρίσιμοι ως προς τη γνήσια ταυτότητα τους. Ένα από τα βασικά ζητήματα είναι ο επαναπροσδιορισμός τους. Οι περισσότεροι από τους χώρους που μελετήθηκαν στο κέντρο της Αθήνας, μπορεί αρχικά να φαίνονται μεν συνηθισμένα κτίρια που βλέπεις καθημερινά, αλλά η ιστορία τους και τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν σε αυτά είναι συγκινητικά. Η αντίθεση αυτή μεταξύ των ιστορικών στοιχείων και των εικόνων δημιουργήθηκε εσκεμμένα. Τα κείμενα καταγράφουν την συγκρούσεις εκείνης της περιόδου μαρτυρώντας ένα βίαιο παρελθόν, ενώ οι φωτογραφίες λειτουργούν ως ξεχασμένα τοπία, που έχουν σβηστεί από τη μνήμη και επιζητούν την ενσάρκωση της αληθινής τους ταυτότητας. Η αφήγηση των κτιρίων και μνημείων θέτει στόχο να προκαλέσει στον αναγνώστη, με το δραματικό τους περιεχόμενο, συγκίνηση και προβληματισμό σε ένα παιχνίδι μνήμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΩΝ

2.1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΩΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΩΝ

Στο παρόν κεφάλαιο πραγματοποιείται μία εισαγωγή στην περίοδο των Δεκεμβριανών και στη συνέχεια γίνεται ανάλυση 12 κτιρίων που μέχρι και σήμερα αφήνουν τα σημάδια πάνω τους στα τραγικά συμβάντα της περιόδου αυτής.

Ο όρος **Δεκεμβριανά** αναφέρεται σε μία ιστορική περίοδο που διαδραματίστηκε στην Αθήνα από το Δεκέμβριο 1944 έως τον Ιανουάριο του 1945. Εκείνη την περίοδο, υπήρχε διαμάχη ανάμεσα στο Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ-ΕΛΑΣ) και τις Βρετανικές και Κυβερνητικές δυνάμεις, που εκφράζονταν από ένα πλαίσιο κυμαινόμενο μεταξύ της σοσιαλδημοκρατίας και της φιλομοναρχικής δεξιάς.

Στις 12 Οκτώβριου του 1944 πραγματοποιήθηκε η εκκένωση της Αθήνας από τα γερμανικά στρατεύματα που σήμανε το τέλος της γερμανικής κατοχής. Η διαμάχη του πολιτικού κόσμου που εκφραζόταν από τον Γεώργιο Παπανδρέου (τότε πρωθυπουργός της κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας) και από τους οπαδούς του ΚΚΕ και του ΕΑΜ που ήταν το χαρακτηριστικό εκείνης της περιόδου. Στις 5 Νοέμβριου του 1944, ο Γεώργιος Παπανδρέου και ο βρετανός στρατηγός Ρόναλντ Σκόμπι (Ronald Scobie), καθώς και δυνάμεις του ΚΚΕ, συμφώνησαν να απομακρύνουν τα στρατεύματά του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ (Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος) έως τις 10 Δεκεμβρίου.

Οι Παπανδρέου και Σκόμπι άλλαξαν το αφοπλιστικό σχέδιο που αφορούσε την απομάκρυνση των Στρατευμάτων έως τις 10 Δεκεμβρίου.

Το ΚΚΕ διεμήνυσε στην κυβέρνηση ότι πρέπει να τηρηθεί η αρχική συμφωνία και επίσης να οδηγηθούν σε δίκη οι δωσίλογοι και συνεργάτες των Γερμανών.

Στις 3 Δεκεμβρίου του 1944 μπροστά στο μνημείο του άγνωστου στρατιώτη, οι αστυνομικές δυνάμεις εναντιώθηκαν στη διαδήλωση του ΕΑΜ οδηγώντας στον τραγικό θάνατο 33 διαδηλωτών.

Με αυτό τον τρόπο ξεκίνησε η αιματηρή περίοδος που καταγράφεται στην ιστορία ως ο αιματηρός Δεκέμβρης. Οι μάχες στην Αθήνα κράτησαν 33 ημέρες.

Οι συνολικές απώλειες από τις κυβερνητικές δυνάμεις και από τον ΕΛΑΣ ανήλθαν στους 17000 νεκρούς, περισσότεροι από όσους χάθηκαν στον πόλεμο του 40-41.

Στις 11 Ιανουαρίου του 1945 υπογράφεται εκεχειρία ανάμεσα στον Άγγλο στρατηγό και τις στρατιωτικές δυνάμεις του ΕΛΑΣ.

2.2: ΤΟ ΤΡΙΠΤΥΧΟ ΤΩΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΩΝ

2.2.1: Ιστορικό Πλαίσιο των Προσφυγικών Πολυκατοικιών

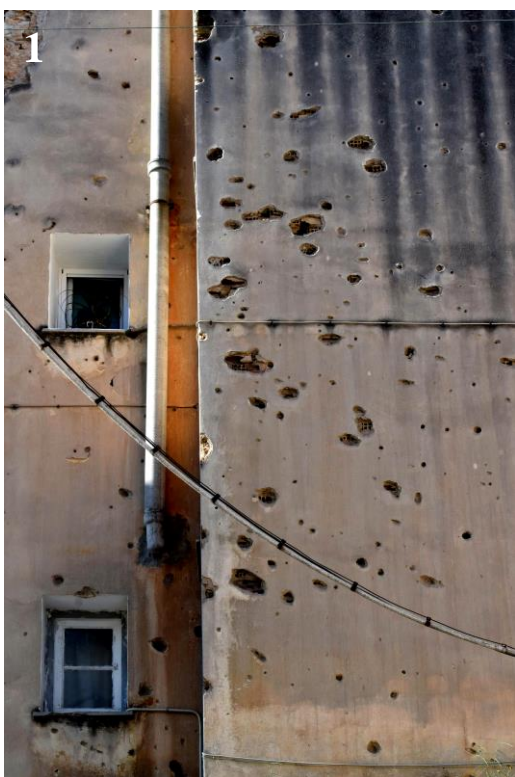
Τα σημάδια του αιματηρού Δεκέμβρη που πραγματοποιήθηκαν στις 3 Δεκεμβρίου του 1944 και ημέρα Δευτέρα φανερώνονται μέσα από ένα τρίπτυχο φωτογραφιών στην περιοχή της Καισαριανής και μας γυρίζουν 72 χρόνια πίσω. Σε ένα από τα απομνημονεύματα του, ο Παναγιώτης Αρώνης γράφει πως ο ΕΛΑΣ έδωσε 47 μάχες στην περιοχή της Καισαριανής μέχρι την απελευθέρωση. «Απ' αυτές, είκοσι εννέα μόνο μέσα στον Αύγουστο του '44. Εκείνο τον Αύγουστο, μόνο δύο μέρες δεν ακούστηκαν τουφεκιές», γράφει συγκεκριμένα ο καπετάνιος του ΕΛΑΣ στην Καισαριανή που απεβίωσε το 2015. Η Καισαριανή δεν ονομάστηκε τυχαία το «ελληνικό Στάλινγκραντ» καθώς ο ΕΛΑΣ δεν έχασε καμία από τις 47 παραπάνω μάχες. Οι βρετανοί πολιορκήσαν με ισχυρές δυνάμεις την Καισαριανή, ενώ βομβάρδιζαν από τον αέρα στα τυφλά οδηγώντας σε ήττα τους μαχητές του ΕΑΜ μετά από μια άνιση μάχη. Πολλά κτίρια γκρεμίστηκαν ή αναπαλαιώθηκαν στο διάστημα μετά τα Δεκεμβριανά. Οι προσφυγικές πολυκατοικίες υπέστησαν πολλαπλές ζημιές οι οποίες είναι εμφανής ακόμα και σήμερα. Η μάχη της Καισαριανής ήταν καθοριστική για την έκβαση της Δεκεμβριανής σύγκρουσης του 1944.

2.2.2: Σημερινή Μορφή των Προσφυγικών Πολυκατοικιών

Σήμερα στις προσφυγικές πολυκατοικίες της Καισαριανής ζουν μετανάστες δεύτερης γενιάς, Έλληνες, νέα παιδιά αλλά και μεγαλύτεροι. Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με μόνιμους κατοίκους της περιοχής, που αναφέρουν λυπημένοι πως οι πολυκατοικίες έχουν αρκετά προβλήματα και μερικά σπίτια είναι ετοιμόρροπα. Συγκινητική ήταν η μαρτυρία μιας κυρίας που αναφέρει ότι λόγω της παλαιότητας των κτιρίων και της χρόνιας εγκατάλειψης, τα σπίτια στο εσωτερικό τους είναι γεμάτα από τρύπες και τα ισόγεια πλημμυρίζουν όταν βρέχει. Επιπλέον, υποστήριξε πως κανένας μόνιμος κάτοικος δεν έχει λάβει καμία οικονομική βοήθεια παρότι κάποια από τα σπίτια είναι ασταθή.

Κεφάλαιο 2: Περίοδος Δεκεμβριανών

Οι τρείς φωτογραφίες της παρούσας πτυχιακής εργασίας (Εικόνες 1,2 και 3) με τίτλο το «Τρίπτυχο των Δεκεμβριανών » λήφθηκαν στην οδό Τζων Κέννεντυ στα προσφυγικά της Καισαριανής. Τα προσφυγικά χτίστηκαν μετά το 1922 για να στεγάσουν τους πρόσφυγες που ήρθαν από τη Μικρά Ασία και κρύβουν μια ιστορία πολλών χρόνων. Οι φωτογραφίες έχουν στόχο να χτίσουν μια αφήγηση βασισμένη στην ιστορία μια μάχης που κράτησε ένα μήνα και έγινε πριν 72 χρόνια. Για αυτό και επιλέχθηκε η μεταδομή του τριπτύχου.





Εικόνες 1,2,3: *Το Τρίπτυχο Δεκεμβριανών*

2.3: ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

2.3.1: Ιστορικό Πλαίσιο

Ο Εθνικός Κήπος είναι ένα πάρκο έκτασης 285 στρεμμάτων που βρίσκεται δίπλα στη Βουλή των Ελλήνων. Στον κήπο βρίσκονται αρχαία ερείπια, κίονες, οι προτομές του Ι. Καποδίστρια, του φιλέλληνα Ευνάρδου, του Δ. Σολωμού, του Α. Βαλαωρίτη κ.ά.. Ο κήπος αρχικά ονομάστηκε βασιλικός και ήταν ένα έργο που δημιουργήθηκε από την βασίλισσα Αμαλία. Το 1836 οριοθετήθηκε από τον αρχιτέκτονα των ανακτόρων Friedrich Gaertner. Στον κήπο φυτεύτηκαν καλλωπιστικά φυτά που μεταφερθήκαν από το εξωτερικό και αυτοφυή φυτά που μεταφερθήκαν από την Εύβοια και το Σούνιο. Ο χώρος ονομάστηκε Εθνικός Κήπος οριστικά το 1974.

Κατά την περίοδο των Δεκεμβριανών, όπως αναφέρεται από ιστορικά στοιχεία του Εθνικού Κήπου, δόθηκαν σκληρές μάχες ανάμεσα σε δυνάμεις του ΕΛΑΣ Αθήνας με τις βρετανικές δυνάμεις και τη

Κεφάλαιο 2: Περίοδος Δεκεμβριανών

Χωροφυλακή. Μαρτυρίες αναφέρουν ότι μέσα στον Εθνικό κήπο μέχρι και σήμερα υπάρχουν ακόμα δεκάδες θαμμένοι αγωνιστές του ΕΛΑΣ οι οποίοι σκοτώθηκαν στις μάχες.

Επισημαίνεται πως μέχρι σήμερα ποτέ δεν έχει διερευνηθεί ο χώρος ταφής τους. Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι ο κήπος είχε γεμίσει από πρόχειρους ομαδικούς τάφους, όπου οι νεκροί ήταν στη μεγάλη τους πλειονότητα άμαχοι, κυρίως θύματα όλμων και «αδέσποτων» σφαιρών. Το θέαμα ήταν μακάβριο αλλά ο κόσμος ήταν πλέον συνηθισμένος σε τέτοια γεγονότα λόγω της περιόδου της Γερμανικής Κατοχής.

2.3.2: Σημερινή Μορφή του Εθνικού Κήπου

Ο κήπος σήμερα είναι ανοιχτός για το κοινό από την Ανατολή μέχρι τη Δύση του ηλίου και η κύρια είσοδος του είναι από τη Λεωφόρο Αμαλίας, ενώ έχει άλλες έξι εισόδους.

Ο χώρος αποτελεί μία όαση στην καρδιά του κέντρου της Αθήνας. Περιλαμβάνει διαφόρων ειδών δέντρα και βλάστηση, 6 μικρές λίμνες και μεγάλη ποικιλία πανίδας. Έτσι προσφέρει τη δυνατότητα μίας δημιουργικής αναψυχής και χαλάρωσης στους πολίτες.

Το Ζάππειο Μέγαρο το οποίο αποτυπώθηκε φωτογραφικά, βρίσκεται νότια του Εθνικού Κήπου των παλαιών Ανακτόρων και δυτικά του Παναθηναϊκού σταδίου. Ο λόγος που επιλέχθηκε να αποτυπωθεί η είσοδος του Ζαπείου και όχι ένα κοινότυπο μέρος του Εθνικού κήπου, οφείλεται στο γεγονός, πως το παρών κτίσμα, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κτίρια της Αθήνας και αναπαριστάται με μεγαλοπρέπεια.

Η ανέγερση του Ζαπείου χρηματοδοτήθηκε από τον εθνικό ευεργέτη Ευαγγέλη Ζάππα και ολοκληρώθηκε το 1888. Ο επιθυμητός στόχος του Ε. Ζάππα ήταν η δημιουργία ενός κτιρίου που θα χρησιμοποιούταν για την αναβίωση αρχαίων ελληνικών τελετών, που σχετίζονται με τους ολυμπιακούς αγώνες της αρχαιότητας. Σήμερα το Ζάππειο, όχι μόνο αποτελεί ένα συνεδριακό και εκθεσιακό κέντρο, αλλά είναι συνυφασμένο με την ιστορία της νεότερης Ελλάδας.



Εικόνα 4: Ζάππειο Μέγαρο, Εθνικός Κήπος

2.4: ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

2.4.1: Ιστορικό Πλαίσιο του Μουσείου της Ακρόπολης

Στο μουσείο της Ακρόπολης βρίσκονται τα διασημότερα έργα της κλασικής αρχαιότητας. Τα ευρήματα χρονολογούνται από τον 4ο αιώνα π.Χ. μέχρι τον 7ο αιώνα μ.Χ.. Στο μουσείο, το οποίο βρίσκεται πάνω στον αρχαιολογικό χώρο Μακρυγιάννη, στεγάζεται κάθε αντικείμενο που βρέθηκε στον ιερό βράχο της Ακρόπολης .

Η Ακρόπολη και τα μνημεία της διατηρήθηκαν κατά την αρχαιότητα και την περίοδο του Μεσαίωνα. Δυστυχώς στα μέσα του 17ο αιώνα μ.Χ., τα προπύλαια μετατράπηκαν σε πυριτιδαποθήκη και ανατινάχθηκαν.

Μια βόμβα των Ενετών κατέστρεψε αρχιτεκτονικά μέλη του ναού το 1687. Τον 19ο αιώνα μ.Χ. ο Λόρδος Elgin απέσπασε γλυπτά από τη ζωφόρο, τις μετόπες και τα αετώματα του Παρθενώνα.

Έπειτα από την ίδρυση του ελληνικού κράτους άρχισε σταδιακά να κατασκευάζεται το μουσείο που γρήγορα αποδείχθηκε ακατάλληλο να στεγάσει τα μεγάλα ευρήματα των ανασκαφών.

Το 1865 ολοκληρώθηκε η θεμελίωση της πρώτης μορφής του μουσείου που οικοδομήθηκε νοτιοανατολικά του Παρθενώνα. Μετά από μία σειρά ανασκαφών που ξεκίνησε το 1886, αποδείχθηκε πως ο χώρος του μουσείου ήταν μικρός για να φιλοξενήσει τα νέα ευρήματα. Ένα δεύτερο μουσείο

Κεφάλαιο 2: Περίοδος Δεκεμβριανών

οικοδομήθηκε 22 χρόνια μετά. Ωστόσο την περίοδο 1946-1947, το αρχικό μουσείο επεκτάθηκε ενώ το δεύτερο κτήριο κατεδαφίστηκε.

Κατά την περίοδο των Δεκεμβριανών, μία από τις σφοδρότερες μάχες εκτυλίχθηκε στη σκιά του ιερού βράχου της Ακρόπολης: «Από τις 6 έως τις 12 Δεκεμβρίου 1944 ο ΕΛΑΣ επιχειρούσε να καταλάβει το σύνταγμα χωροφυλακής του Μακρυγιάννη (σήμερα, νέο μουσείο της Ακρόπολης) και να εξουδετερώσει μια σημαντική εστία αντιπάλων του που αποτελούνταν από χωροφύλακες αλλά και ταγματасφαλίτες. Η επίθεση είχε αποτύχει, κυρίως λόγω της βρετανικής επέμβασης υπέρ των πολιορκημένων με άρματα μάχης και με πυρά από την Ακρόπολη», αναφέρει ο Δρ. Γιάννης Σκαλιδάκης, διδάσκων στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Κρήτης.

Οι ζημιές που προκλήθηκαν στην περίοδο αυτή θεωρήθηκαν σφοδρές. Σύμφωνα με τον Δρ. Μιχαήλ Τιβέριο, αρχαιολόγο και ομότιμο Καθηγητή της κλασικής αρχαιολογίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, «οι ζημιές που προκάλεσαν τα στρατεύματα του άξονα κατά τα τρία και πλέον χρόνια της κατοχής ήταν πολύ μικρότερης έκτασης σε σχέση με αυτές που έγιναν κατά τις περίπου 25 μέρες των Δεκεμβριανών, σημαντική ευθύνη για τις οποίες έχουν βεβαίως και οι Βρετανοί».

Σύμφωνα με μαρτυρίες, ενώ οι Γερμανοί είχαν δείξει σεβασμό στην Αθήνα, οι Βρετανικές δυνάμεις βομβάρδισαν την πόλη με τα διαβόητα αεροσκάφη Spitfire και Beaufighтер. Επίσης, είχαν εγκαταστήσει οχυρώσεις και πεζικό πάνω στον ιερό βράχο της Ακρόπολης όπου και προκλήθηκαν πολλαπλές ζημιές.

Συγκεκριμένα, μία έκθεση του Γεώργιου Μπακαλάκη, εφόρου αρχαιοτήτων αναφέρει ότι πολυβόλα είχαν εγκατασταθεί στην είσοδο της Ακρόπολης, όλμοι εξερράγησαν κοντά στα προπύλαια με πολλούς κίονες και τοίχους να υποστούν σοβαρές δομικές αστοχίες.

Ο Παρθενώνας επίσης υπέστη σημαντικές ζημιές μετά την εγκατάσταση και τη χρήση πολυβόλων στη βορειοδυτική γωνία του πτερού του.

2.4.2: Σημερινή μορφή του Μουσείου της Ακρόπολης

Το 1976 ο Κωσταντίνος Καραμανλής έθεσε ως αναγκαιότητα τη δημιουργία ενός νέου Μουσείου, μία ανάγκη που είχε γίνει επιτακτική ήδη από το 1970 όταν το κτίριο δεν ήταν σε θέση να φιλοξενήσει το μεγάλο πλήθος των επισκεπτών του.

Κεφάλαιο 2: Περίοδος Δεκεμβριανών

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής οριοθέτησε τον χώρο στον οποίο κτίστηκε το νέο μουσείο. Σε αυτό θα μεταφερόντουσαν όλα τα γλυπτά του Παρθενώνα, οι Καρυάτιδες και όσα γλυπτά βρίσκονταν στις αποθήκες του παλιού μουσείου, όταν το νέο οικοδόμημα θα ήταν έτοιμο.

Δύο διαγωνισμοί προκηρύχθηκαν και διεξάχθηκαν το 1976 και το 1979. Και οι δύο κρίθηκαν ανεπιτυχής αφού τα οικόπεδα που επιλέχθηκαν ήταν ακατάλληλα. Δέκα χρόνια μετά, ένας νέος διεθνής διαγωνισμός προκηρύχθηκε από την τότε Υπουργό Πολιτισμού, Μελίνα Μερκούρη. Ο διαγωνισμός διεξάχθηκε, αλλά τα αποτελέσματά του ακυρώθηκαν, όταν ένα μεγάλο συγκρότημα οικιστικής περιοχής, που χρονολογείται από τους προϊστορικούς μέχρι τους βυζαντινούς χρόνους, ανακαλύφθηκε στο οικόπεδο Μακρυγιάννη. Η νέα περιοχή έπρεπε να ενταχθεί στο Μουσείο της Ακρόπολης.

Ο τελευταίος διαγωνισμός ο οποίος και τελεσφόρησε, πραγματοποιήθηκε το 2000 υπό την αιγίδα του Οργανισμού Ανέγερσης Νέου Μουσείου Ακρόπολης (ΟΑΝΜΑ). Οι προτάσεις αξιολογήθηκαν μέσα στο επόμενο έτος. Το 1^ο βραβείο κέρδισε το αρχιτεκτονικό γραφείο του Bernard Tschumi και το γραφείο του Μιχάλη Φωτιάδη της Αρχιτεκτονική Συνεργασία ΕΠΕ.

Σήμερα το νέο μουσείο είναι στο σύνολο του 25.000 τ.μ. και διαθέτει εκθεσιακούς χώρους με εμβαδό 14.000τ.μ.

Ο εσωτερικός χώρος του μουσείου αποτελείται από έναν πυρήνα δομημένο από σκυρόδεμα. Γύρω από τον πυρήνα, αναπτύσσονται οι υπόλοιποι εκθεσιακοί του χώροι.



Εικόνα 5: Μουσείο Ακρόπολης

2.5. ΣΚΟΠΕΥΤΗΡΙΟ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ

2.5.1 Ιστορικό Πλαίσιο του Σκοπευτηρίου Καισαριανής

Ένας συμβολικός τόπος που έχει χαραχθεί στη μνήμη μας για τις θηριωδίες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου είναι το Σκοπευτήριο της Καισαριανής.

Η Καισαριανή επιλέχτηκε ως τόπος εγκατάστασης προσφύγων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Το 1930, ο Ελευθέριος Βενιζέλος μεταβιβάζει μια έκταση 710 στρεμμάτων της Καισαριανής στην Πανελλήνια Σκοπευτική Εταιρεία (Π.Σ.Ε).

Κατά την περίοδο της γερμανικής κατοχής, το Σκοπευτήριο Καισαριανής χρησιμοποιήθηκε σαν πεδίο βολής από τις ένοπλες δυνάμεις και έγινε τόπος εκτέλεσης των αγωνιστών.

Η πιο τραγική στιγμή στην ιστορία του Σκοπευτηρίου λαμβάνει χώρα την περίοδο του 1944 και συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη μαρτυρία του Δημήτρη Παυλάκη, το πρωί της Πρωτομαγιάς. Τότε, πραγματοποιήθηκε μαζική εκτέλεση 200 πατριωτών κομμουνιστών, η οποία αποτέλεσε αντίποινα για την εκτέλεση του Γερμανού στρατηγού Φράντς Κρέχ στην περιοχή των Μολάων.

Οι 200 μελλοθάνατοι κομμουνιστές οδηγήθηκαν στο Σκοπευτήριο της Καισαριανής όπου χωρίστηκαν και εκτελέστηκαν κατά εικοσάδες.

Στη συνέχεια, σύμφωνα με τις μαρτυρίες που είδαν το φως της δημοσιότητας, στην τελευταία εικοσάδα έβαλαν τον **Ναπολέοντα Σουκατζίδα**, ως μεταφραστή του στρατοπέδου, να ρωτά τους υπό εκτέλεση συντρόφους του αν είχαν κάτι να πουν όμως όλοι οι αγωνιστές, αντίκριζαν χαμογελαστοί το θάνατο και πέθαναν τραγουδώντας τον Εθνικό Ύμνο και εξυμνώντας το Ε.Α.Μ.. Το αίσθημα της αυτοθυσίας κυριαρχούσε.

Ο **Ν. Σουκατζίδης** δεν ήτανε μέσα στους 200 υπό εκτέλεση. Όμως θυσιάστηκε ο ίδιος πρόθυμα για να μην εκτελεστεί άλλος στη θέση του. Γι αυτό το λόγο έμεινε στην Ιστορία ως ο πιο γνωστός από τους 200 μελλοθάνατους της 1^η Μαΐου.

2.5.2 Σημερινή Μορφή του Σκοπευτηρίου Καισαριανής

Μετά τα Δεκεμβριανά, ο χώρος δυστυχώς δεν αναγνωρίστηκε ως ιστορικός τόπος θυσίας. Το 1984 το υπουργείο πολιτισμού ανακηρύσσει το Σκοπευτήριο της Καισαριανής ως ιστορικό μνημειακό χώρο και απαγορεύει κάθε παρέμβαση αντίθετη με τον χαρακτήρα του. Σήμερα το θυσιαστήριο της ελευθερίας μετατρέπεται σε πάρκο με κοινωνικές πολιτιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες.



Εικόνα 6 Σκοπευτήριο Καισαριανής

2.6. ΘΕΜΙΔΟΣ ΜΕΛΑΘΡΟΝ

2.6.1 Ιστορικό Πλαίσιο του Θέμιδος Μέλαθρον

Η λέξη Θέμιδος Μέλαθρον προέρχεται από την ετυμολογία Θέμις: Θεότητα της δικαιοσύνης και Μέλαθρον = ανάκτορο, μεγαλοπρεπές και πολυτελές κτίριο. Στο χώρο αυτό βρισκόταν παλαιότερα οι γνωστές ως «Φυλακές Αβέρωφ». Το 1892 ο ευεργέτης Γεώργιος Αβέρωφ ανέλαβε τη δαπάνη κατασκευής των φυλακών. Το κτίριο ολοκληρώθηκε το 1896 και έλαβε την ονομασία «Εφηβείον Αβέρωφ». Αρχικά λειτούργησε ως αναμορφωτήριο ανηλίκων. Ωστόσο 20 χρόνια μετά, μέρος των φυλακών μετατράπηκε σε φυλακή πολιτικών κρατουμένων. Εκείνη την περίοδο, το κτίσμα άρχισε να χάνει τον αρχικό του σκοπό και ξεκίνησε να γίνεται γνωστό ως «Φυλακές Αβέρωφ», όπως προαναφέρθηκε.

Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, οι Φυλακές Αβέρωφ έγιναν τόπος φυλάκισης και εκτέλεσης αντιστασιακών. Στα **Δεκεμβριανά**, δυνάμεις του Ε.Λ.Α.Σ. επιχείρησαν να συλλάβουν τους δωσίλογους των Γερμανών που ήταν έγκλειστοι εκεί. Έτσι ξεκίνησαν οι βομβαρδισμοί και οι μάχες από την βρετανική αεροπορία.

Κεφάλαιο 2: Περίοδος Δεκεμβριανών

Στις 18 Δεκεμβρίου 1944, ο Ε.Λ.Α.Σ εισβάλλει στις φυλακές ανδρών και γυναικών ανατινάσσοντας έναν μαντρότοιχο. Οι φρουροί των φυλακών ξεκλείδωσαν τα κελιά των κρατούμενων δωσίλογων, παρέχοντας σε κάποιους όπλα για να αμυνθούν κατά των ανταρτών του Ε.Λ.Α.Σ. Ορισμένοι δωσίλογοι κατάφεραν να διαφύγουν. Οι ΕΛΑΣίτες πυροβόλησαν και τραυμάτισαν τον ταγματσαφάλη Παπαδόγκωνα αφού είχε φτάσει στην οδό Λ. Κατσώνη. Τανκς κατέφθασαν για να ενισχύσουν την άμυνα της φυλακής. Εκτός των αγγλικών αρμάτων, η άμυνα της φυλακής ενισχύθηκε από το 3^ο Σύνταγμα και από άνδρες της 3^{ης} Ορεινής Ταξιαρχίας.

Οι δυνάμεις του Ε.Λ.Α.Σ πολιόρκησαν τις φυλακές υπό την ηγεσία του Σταύρου Μαυροθαλασσίτη. (1898 - 1986). Ο Σ. Μαυροθαλασσίτης ήταν έφεδρος αξιωματικός, πολεμιστής της Μικράς Ασίας, στέλεχος του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ με το βαθμό του ταγματάρχη. Εξορίστηκε στον εμφύλιο και στη χούντα και αργότερα διατέλεσε Δήμαρχος του Αιγιάλεω. Το ποδοσφαιρικό γήπεδο της ομάδας του Αιγιάλεω φέρει το όνομά του.

Στη μάχη των φυλακών Αβέρωφ, σκοτώθηκαν 9 αξιωματικοί της χωροφυλακής και 50 οπλίτες.

189 από τους κρατούμενους κατάφεραν οι δυνάμεις της κυβέρνησης να διασώσουν από τον Ε.Λ.Α.Σ και τους μετέφεραν στο Παλαιό Φάληρο για να τους προστατεύουν. Οι υπόλοιποι κρατούμενοι που δε διέφυγαν είτε σκοτώθηκαν κατά τη σύγκρουση είτε αιχμαλωτίστηκαν από τον Ε.Λ.Α.Σ.

Τα κτίρια των φυλακών Αβέρωφ μετά το 1945 φιλοξενούσαν μόνο πολιτικούς κρατούμενους και αντίστοιχα οι γειτονικές, γυναικείες φυλακές φιλοξενούσαν πολιτικές κρατούμενες με τα παιδιά τους.

Στη διάρκεια της χούντας από τις φυλακές Αβέρωφ πέρασαν εκατοντάδες Έλληνες πριν δικαστούν. Η λειτουργία των φυλακών σταμάτησε το 1971 και το 1972 πέρασαν στην ιστορία με την κατεδάφιση του κτιρίου.

2.6.2 Σημερινή Μορφή του Θέμιδος Μέλαθρον

Το Θέμιδος Μέλαθρον είναι κτίριο του Υπουργείου Δικαιοσύνης και βρίσκεται στη λεωφόρο Αλεξάνδρας. Το νέο οικοδόμημα αποτελείται από μία μαρμάρινη πρόσοψη και η αρχιτεκτονική του έχει «μνημειακό χαρακτήρα» με σκοπό να αποδώσει τιμή στη Δικαιοσύνη που είναι μία εκ των τριών διακριτών εξουσιών του δημοκρατικού πολιτεύματος (Νομοθετική, Εκτελεστική και Δικαστική εξουσία).

Στον προαύλιο χώρο του δικαστικού μεγάρου, μια μαρμάρινη στήλη αναφέρει: «Στο χώρο αυτό λειτούργησαν επί δεκαετίες οι φυλακές Αβέρωφ. Αιώνια μνήμη στους Έλληνες και τις Ελληνίδες που κρατηθήκαν και θυσιάστηκαν στις φυλακές».



Εικόνα 7 : Θέμιδος Μέλαθρον

2.7: ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΣΩΤΗΡΙΑ

2.7.1: Ιστορικό Πλαίσιο του Νοσοκομείου Σωτηρία

Το Νοσοκομείο Σωτηρία ιδρύθηκε το 1902 από την **Σοφία Σλήμαν** στις παρυφές του Γουδιού σε μια έκταση 50 στρεμμάτων. Η Σοφία Σλήμαν χαρακτηρίζεται ως η μητέρα των φυματικών και χάρη στην επιμονή της ίδιας δημιουργήθηκε το νοσοκομείο. Το νοσοκομείο Σωτηρία ήταν το πρώτο λαϊκό σανατόριο της Ελλάδας κτισμένο μέσα σε ένα καταπράσινο περιβάλλον και αποτελούνταν από διώροφα ευρύχωρα κτίρια καθώς ο καθαρός αέρας συνέβαλε στην θεραπεία της φυματίωσης.

Ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος και η μικρασιατική καταστροφή αποτέλεσαν την αφορμή για να δημιουργηθεί ένας μικρόκοσμος φυματικών ασθενών που ήταν αποκομμένοι από την κοινωνία και την πόλη των Αθηνών. Οι ασθενείς ίδρυσαν καφενεία, καταστήματα, συμβολαιογραφεία ακόμη και έναν οίκο ανοχής, αν και οι περισσότεροι γνώριζαν ότι δεν είχαν ελπίδα σωτηρίας και πολύ γρήγορα θα κατέληγαν σε κάποιο από τα κενοτάφια του νοσοκομείου.

Κεφάλαιο 2: Περίοδος Δεκεμβριανών

Το νοσοκομείο επίσης χρησίμευσε και σαν κρησφύγετο παράνομων και αριστερών. Μετά το 1945 εγκαταστάθηκε στο νοσοκομείο Σωτηρία η πρώτη φυματιολογική κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών. Με την ανακάλυψη των φαρμάκων για την φυματίωση το νοσοκομείο εξελίχθηκε σε ένα σπουδαίο κέντρο νοσημάτων θώρακος.

Στις 11 Δεκεμβρίου του 1944, οι Άγγλοι και οι συνεργάτες τους επιτέθηκαν στο νοσοκομείο Σωτηρία, υποστηριζόμενοι με τανκ. Όταν αποκρούστηκαν, έριξαν εμπρηστικές βόμβες στα υπόγεια χειρουργεία. Η φρουρά αντιστάθηκε σθεναρά και μόνο όταν χάθηκαν 20 υπερασπιστές του νοσοκομείου κατάφεραν οι Άγγλοι να μπουν στο νοσοκομείο. Μαρτυρίες αναφέρουν ότι εκτελέστηκαν μερικοί αιχμάλωτοι επιτόπου και άλλοι στο δρόμο μετά από άγρια βασανιστήρια.

Την περίοδο των Δεκεμβριανών, στο Σωτηρία έγιναν μάχες μεγάλης έντασης. Ο Φώτης Βλαστός αναφέρει: «Τα όπλα βγαίνουν και αρχίζει ένας κανονικός ένοπλος αγώνας μέσα στο Σωτηρία. Σκοτώνονται άνθρωποι. Τραυματίζονται κτίρια και δέντρα από τις ανταλλαγές πυρών». Στο στρατόπεδο που βρίσκεται πίσω από το νοσοκομείο Σωτηρία εκτελέστηκαν 492 άνθρωποι. Ο τελευταίος ήταν ο Νίκος Μπελογιάννης το 1952.

2.7.2: Σημερινή Μορφή του Νοσοκομείου Σωτηρία

Σήμερα στο χώρο του Νοσοκομείου λειτουργεί μουσείο στο εντυπωσιακό στρατιωτικό περίπτερο. Πολυάριθμα αντικείμενα μας εξιστορούν τον αγώνα των ανθρώπων με την μάστιγα της φυματίωσης καθώς και τον κοινωνικό και εθνικό αγώνα των ανθρώπων.

Σήμερα το νοσοκομείο Σωτηρία θεωρείται το μεγαλύτερο πνευμονολογικό κέντρο στην Ελλάδα και ένα από τα μεγαλύτερα στην Ευρώπη.

Στο νοσοκομείο Σωτηρία πραγματοποιήθηκαν 3 λήψεις: Στο Νοσοκομείο (Εικόνα 8), στο μαγειρείο των Δεκεμβριανών του 1943 (Εικόνα 9) και στον Ιερό Ναό της Αγίας Σοφίας (Εικόνα 10).

Κατά την επίσκεψη στο χώρο του νοσοκομείου, ο φύλακας μας ξενάγησε στο μαγειρείο και στον Ιερό Ναό της Αγίας Σοφίας. Μας επισήμανε ότι και στους δύο αυτούς χώρους κρύβονταν πολλοί «αριστεροί» στην περίοδο των Δεκεμβριανών.

Στην Εικόνα 8 απεικονίζεται το Νοσοκομείο Σωτηρία που αποτελεί ένα υπαίθριο αρχιτεκτονικό μουσείο. Στην Εικόνα 9 απεικονίζεται το μαγειρείο των Δεκεμβριανών ενώ στην Εικόνα 10 ο Ιερός Ναός Αγίας Σοφίας.

Κεφάλαιο 2: Περίοδος Δεκεμβριανών



Εικόνα 8: Νοσοκομείο Σωτηρία



Εικόνα 9 : *Μαγειρείο*



Εικόνα 10 : *Ιερός Ναός Αγίας Σοφίας*

2.8: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 64

2.8.1: Ιστορικό Πλαίσιο του Έργου Πανεπιστημίου 64

Σε ένα κομβικό σημείο της πρωτεύουσας, λίγο πριν από την οδό Πατησίων, και συγκεκριμένα στην οδό Πανεπιστημίου 64 **κατά την περίοδο των Δεκεμβριανών**, εκεί βρισκόταν το μεγαλύτερο καζίνο της κατοχικής Αθήνας, με δώδεκα τραπέζια ρουλέτας και τρία Σεμέν ντε Φερ (Chemin de Fer). Παράλληλα, αποτέλεσε σημείο συνάντησης μαυραγοριτών, και απασχολούσε περισσότερα από 100 άτομα, ενώ τα κέρδη κάθε βραδιάς ξεπερνούσαν τις 100 χρυσές λίρες, ένα υψηλό χρηματικό ποσό για την εποχή. Οι μεγαλομαυραγορίτες και οι μεγαλοεργολάβοι εκμεταλλεύτηκαν τις ελλείψεις σε τρόφιμα, τη φτώχεια και φυσικά, την προνομιακή σχέση που είχαν με τους κατακτητές για να πλουτίσουν τόσο σε χρήμα όσο και σε ακίνητη περιουσία μέσω του μεγαλύτερου κέντρου διασκέδασης “**Μαυροκέφαλος**”

2.8.2: Σημερινή Μορφή του Έργου Πανεπιστημίου 64

Σήμερα, στη συγκεκριμένη οδό παρατηρούμε μια στοά που έχει την δική της ιστορία να αφηγηθεί και κρατάει φυλαγμένα μυστικά χρόνων, που αναγνωρίζουν μια βαριά μνήμη και μια σκοτεινή ιστορία. Σήμερα ένας απλός θεατής που περιηγείται στην οδό Πανεπιστημίου 64, δεν θα παρατηρήσει τίποτα ιδιαίτερο, εκτός από ένα εκκεντρικό πάτωμα από μωσαϊκό, φώτα και μαγαζιά της στοάς που μας μεταφέρουν σε μια διαφορετική πλευρά της πόλης.



Εικόνα 11 : Πανεπιστημίου 64

2.9: ΠΑΡΚΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

2.9.1: Ιστορικό Πλαίσιο του Έργου Πάρκο Ελευθερίας

Το Πάρκο Ελευθερίας βρίσκεται δίπλα από το Μέγαρο Μουσικής και σχεδιάστηκε την δεκαετία του 1960 από τον αρχιτέκτονα Παναγιώτη Βοκοτόπουλο.

Κεφάλαιο 2: Περίοδος Δεκεμβριανών

Στα **Δεκεμβριανά**, στο Πάρκο της Ελευθερίας πραγματοποιήθηκε η πρώτη συγκροτημένη αντεπίθεση του Ε.Λ.Α.Σ. εναντίον των Βρετανικών δυνάμεων, το βράδυ της 12-13 Δεκεμβρίου. Οι βρετανικές απώλειες ήταν μεγάλες περιλαμβάνοντας 150 νεκρούς και πολυάριθμους τραυματίες και αιχμαλώτους. Ωστόσο, οι επόμενες ημέρες σήμαναν την αντεπίθεση των Βρετανικών δυνάμεων μετά την ενίσχυση τους από τα υπόλοιπα μέτωπα της Ελλάδας και της Ιταλίας.

Το πάρκο κρύβει μέσα του μια από τις πιο τραγικές στιγμές της νεότερης ιστορίας της Ελλάδας. Στο χώρο του πάρκου εγκαταστάθηκε το αρχηγείο της ΕΑΤ-ΕΣΑ (Ειδικό Ανακριτικό Τμήμα της Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας) η οποία ήταν η μυστική αστυνομία και το βασικό τμήμα ασφάλειας κατά την περίοδο της δικτατορίας. Μέσα στο πάρκο βρίσκονται τέσσερα πέτρινα κτίρια στρατιωτικής αρχιτεκτονικής που κατά την διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων είχαν στρατιωτική χρήση ενώ αποτέλεσαν κρατητήρια.

Τότε, εκατοντάδες γυναίκες και άνδρες, πολίτες και στρατιωτικοί βασανίστηκαν στους σκοτεινούς θαλάμους του κτιρίου, στο οποίο τώρα φιλοξενείται το μουσείο. Εκεί, βασανίστηκαν ο Αλέκος Παναγούλης και ο ταγματάρχης του ναυτικού Σπύρος Μουστακλής, ο οποίος μεταφέρθηκε στο Κ.Α.Τ. με βαρύτατο εγκεφαλικό, συνέπεια των βασανιστηρίων. Έξω από το μουσείο έχει στηθεί η προτομή του.

2.9.2: Σημερινή Μορφή του Έργου Πάρκο Ελευθερίας

Το πάρκο σήμερα είναι μια ζώνη πράσινου μέσα στον αστικό ιστό αποτελώντας μια όαση στο κέντρο της Αθηνάς, ένα σημείο συνάντησης, ψυχαγωγίας αλλά και το κυριότερο σημείο μνήμης, και περισυλλογής. Επιπλέον, στο πάρκο στεγάζεται το Μουσείο Ελευθέριου Βενιζέλου και το Κέντρο Τεχνών του Δήμου Αθηναίων.

Επίσης, σε ένα από τα τέσσερα κτίρια στρατιωτικής αρχιτεκτονικής, φιλοξενείται το μουσείο Αντιδικτατορικής Δημοκρατικής Αντίστασης στο οποίο ήταν η βάση της Ε.Α.Τ.Ε.Σ.Α. (Ειδικό Ανακριτικό Τμήμα Της Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας).



Εικόνα 12 : Πάρκο Ελευθερίας

Το άγαλμα του Ελευθέριου Βενιζέλου, δημιούργημα του Ιωάννη Παππά, είναι στο κέντρο της σύνθεσης και αποτελεί σημείο αναφοράς του Πάρκου Ελευθερίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

3.1: ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΙΚΗ ΑΘΗΝΑ

Το **Κεφάλαιο 3** κάνει μια εισαγωγή στην Εθνική Αντίσταση την περίοδο της κατοχικής Αθήνας και στην συνέχεια αναλύει τα τρία μνημεία που είναι αφιερωμένα στην εθνική αντίσταση και στην κατοχική Αθήνα.

Η ιστορία της Εθνικής Αντίστασης ξεκινάει με την εισβολή των Γερμανών στην Ελλάδα. Τον Οκτώβριο του 1940, η Ιταλία επιτέθηκε στην Ελλάδα και στην συνέχεια ηττήθηκε από τον Ελληνικό στρατό υποχωρώντας στην Αλβανία.

Τον Απρίλιο του 1941 ακολουθεί η γερμανική εισβολή. Από το Μάιο του 1941 και μετά υποταθήκαν στη Γερμανία η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη, η κεντρική Μακεδονία, τα νησιά του αιγαίου και η Κρήτη.

Τμήματα της Ηπείρου, της Ευρυτανίας και των Ιονίων Νήσων περιήλθαν στους ιταλούς μέχρι το 1943 που συνθηκολόγησε η Ιταλία και πέρασαν τα παραπάνω εδάφη σε Γερμανικά χέρια.

Η ανατολική Μακεδονία και η δυτική Θράκη κατελήφθησαν από τον βουλγαρικό στρατό στο τέλος του Απριλίου του 1941.

Στην Αθήνα, οι κατακτητές με τους έλληνες συνεργάτες τους αρπάζουν τους πόρους και τα αγαθά της ντόπιας κοινωνίας με αποτέλεσμα να οδηγήσουν τον πληθυσμό στην πείνα και στην καταστροφή.

Η τρομοκρατία οι εκτελέσεις, οι φυλακίσεις, οι βασανισμοί και οι βομβαρδισμοί ήταν καθημερινά επεισόδια.

Με αφορμή όλα αυτά, οι Έλληνες πατριώτες άρχισαν να αντιστέκονται στους κατακτητές και έτσι ξεκινάει η εθνική αντίσταση. Κορυφαίο γεγονός αντίστασης θεωρείται η ενέργεια των φοιτητών τότε Μανώλη Γλέζου και Απόστολου Σάντα να κατεβάσουν την σβάστικα από τον ιερό βράχο της Ακρόπολης. Οι γερμανικές αρχές εξοργίστηκαν αλλά το ηθικό των Αθηναίων ανυψώθηκε. Η αντίσταση του λαού άρχισε να εξαπλώνεται.

Στις 11/9/1941 ιδρύθηκε ο Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος (Ε.Δ.Ε.Σ). Ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη αντιστασιακή οργάνωση στην διάρκεια της κατοχής μετά το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (Ε.Α.Μ) που ιδρύθηκε στην κατεχομένη Αθήνα στις 27/09/1941.

Από την άλλη μεριά οι φρικαλεότητες των κατοχικών δυνάμεων μεγάλωναν.

Κεφάλαιο 3: Περίοδος Γερμανικής Κατοχής

Μόνο το χειμώνα του 1941-42 πάνω από 300.000 άνθρωποι έχασαν την ζωή τους εξαιτίας του λιμού στην Ελλάδα (100.000 νεκροί στην Αθήνα).

Στην Αθήνα τον Μάρτιο του 1942 έγινε η πρώτη απεργία στην κατεχομένη Ευρώπη. Τον Μάρτιο του 1943 έγιναν ογκώδεις διαδηλώσεις στην Αθήνα με σκοπό την ματαίωση της επιστράτευσης των Ελλήνων.

Η μεγαλύτερη διαδήλωση στην κατοχική Αθήνα έγινε τον Ιούλιο του 1943 με τους πολίτες να διαμαρτύρονται για τις ωμότητες της Βουλγάρικης κατοχής. Οι δυνάμεις της κατοχής αντιμετώπιζαν βίαια τις διαδηλώσεις. Οι Γερμανοί για κάθε νεκρό στρατιώτη τους σκότωναν 10 Έλληνες ως αντίποινα, για κάθε νεκρό αξιωματικό 100 και για κάθε νεκρό συνταγματάρχη στρατηγό 1000 Έλληνες.

Η εκτέλεση 200 πατριωτών κουμμουνιστών στο Σκοπευτήριο Καισαριανής ήταν μια καθοριστική στιγμή της ιστορίας και έγινε η αφορμή για τη δράση των αντιστασιακών δυνάμεων, κυρίως του Ε.Α.Μ που είχε αποτέλεσμα την απελευθέρωση σημαντικού τμήματος της ενδοχώρας.

Στο τέλος Αύγουστου του 1944, οι Γερμανοί πήραν την απόφαση να αποχωρήσουν από την Ελλάδα. Στην Καζέρτα της Νότιας Ιταλίας τον Σεπτέμβρη του 1944, υπογράφηκε η συνθήκη ανάμεσα στην κυβέρνηση Παπανδρέου και στις δυο σημαντικότερες αντιστασιακές οργανώσεις (Ε.Α.Μ ΚΑΙ Ε.Δ.Ε.Σ). Οι αντάρτικες δυνάμεις της εθνικής αντίστασης θα ήταν στην διάθεση της εθνικής ελληνικής κυβέρνησης. Η κυβέρνηση όμως θα τις παραχωρούσε στις διαταγές του άγγλου στρατηγού Σκόμπυ.

Στις 12 Οκτώβριου του 1944 ο λαός πανηγύριζε στους δρόμους της Αθήνας. Ωστόσο οι πολιτικοί σχεδιασμοί των συμμάχων και των ελληνικών κομμάτων οδήγησαν την Αθήνα στα Δεκεμβριανά και όλη την Ελλάδα στον εμφύλιο.

3.2: ΜΝΗΜΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΔΗΜΟΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ

Το Μνημείο Εθνικής Αντίστασης βρίσκεται στην πλατεία Καισαριανής επί της λεωφόρου Εθνικής Αντιστάσεως, απέναντι από την εκκλησία της Παναγίας και είναι ένα μνημείο αφιερωμένο στην Εθνική Αντίσταση. Το μνημείο είναι έργο του γλύπτη Απόστολου Φανακίδη (1945-), που φιλοτεχνήθηκε το 1990. Ο Απόστολος Φανακίδης γεννήθηκε το 1945 στον Έβρο. Σήμερα ζει, εργάζεται στην Αθήνα και ανήκει στους πρωταγωνιστές της μοντέρνας και σύγχρονης γλυπτικής. Τα έργα του Φανακίδη είναι ευρέως γνωστά και χαρακτηρίζονται από εξπρεσιονιστικές και συμβολικές τάσεις, οι οποίες διακρίνονται για την υπαινικτική και ταυτόχρονα εκρηκτική διατύπωσή τους. Ο

Κεφάλαιο 3: Περίοδος Γερμανικής Κατοχής

Φανακίδης προσδίδει δραματικότητα στις καλλιτεχνικές του δημιουργίες και εστιάζει περισσότερο στην ομορφιά της φόρμας και του χρώματος.

Δημιουργεί τα έργα του χρησιμοποιώντας άλλοτε χαλκό κι άλλοτε γύψο ή τσιμέντο, προσδίδοντας μια υπερρεαλιστική διάσταση συνδέοντας το πραγματικό με το φανταστικό. Επίσης, ανάλογα με τα έργα του, μπορεί να χρησιμοποιήσει κάρβουνο, γύψο, ορείχαλκο, λεπτά καλάμια κ.ά., για να φτάσει στις ανάγλυφες κατασκευές ή στις γλυπτικές του φόρμες. Επιπροσθέτως, ο ίδιος πιστεύει ότι ένα γλυπτό σε δημόσιο χώρο (όπως στην ανάλογη περίπτωση) επικοινωνεί άμεσα με το κοινό, προβάλλεται και έχει παιδευτικό χαρακτήρα. Το συγκεκριμένο μνημείο ξυπνάει μνήμες της βίας και της τραγικής μοίρας των ανθρώπων που βίωσαν την τυραννία εκείνων οι οποίοι επιβουλεύτηκαν την ελευθερία και την αξιοπρέπεια.



Εικόνα 13: Μνημείο Εθνικής Αντίστασης Δήμος Καισαριανής

3.2.1: Το μνημείο Εθνικής Αντίστασης Σήμερα

Όπως αναφέρουν μάρτυρες και κάτοικοι της Καισαριανής το εν λόγω πρωτότυπο και καλλιτεχνικό μνημείο, δυστυχώς δεν είναι σε καλή κατάσταση σήμερα. Το έργο δεν έχει καθόλου προβολή και έχει πάνω του χαραγμένα συνθήματα. Επίσης δεν περιέχει το όνομα του καλλιτέχνη, τον τίτλο του έργου και ούτε τη χρονιά της δημιουργίας και τοποθέτησης του.

Κεφάλαιο 3: Περίοδος Γερμανικής Κατοχής

3.3: ΜΝΗΜΕΙΟ ΕΚΤΕΛΕΣΘΕΝΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΔΗΜΟΥ ΑΙΓΑΛΕΩ

Το Μνημείο Εκτελεσθέντων Πολιτών (Εικόνα 14) δημιουργήθηκε το 2010 και βρίσκεται στο Γ' Νεκροταφείο Αθήνας στον Δήμο Αιγάλεω. Ο δημιουργός του Μνημείου είναι ο Χάρης Λαλής (1953-) Ο Χάρης Λαλής γεννήθηκε στο Χαϊδάρι το 1953. Το Χαϊδάρι είναι μια πόλη με μεγάλη ιστορία στους αγώνες το 1821, της Εθνικής Αντίστασης (1941-1944), καθώς επίσης και του φοιτητικού κινήματος 1-1-4 που έδρασε τη δεκαετία του 1960. Ο Χάρης Λαλής σπούδασε στην ανώτατη σχολή Καλών Τεχνών. Έχει πραγματοποιήσει τέσσερις ατομικές εκθέσεις των έργων του και έχει συμμετάσχει σε πολλές ομαδικές εκθέσεις. Ο ίδιος έχει δημιουργήσει εικαστικές παρεμβάσεις στον Δήμο Χαϊδαρίου και στον Δήμο Βορ της Σερβίας. Τα έργα του (χαρακτικά, γλυπτά, ψηφιδωτά, σχέδια, χρώματα κλπ.) ανήκουν σε ιδιωτικές και κρατικές συλλογές, Υπουργεία, και Πρεσβείες. Ο Χ. Λαλής διδάσκει Γλυπτική – Χαρακτική στο Εικαστικό Εργαστήριο του Δήμου Αιγάλεω (2002- σήμερα). Το εν λόγω μνημείο (εικόνα 14) είναι προς τη μνήμη των 84 εκτελεσθέντων πολιτών από τα γερμανικά στρατεύματα της κατοχής. Συγκεκριμένα αναφέρεται στην Σφαγή του Αιγάλεω και στους πολίτες όπου εκτελέστηκαν σε αυτήν.



Εικόνα 14: Μνημείο Εκτελεσθέντων Πολιτών Δήμου Αιγάλεω (29.09.1944)

Κεφάλαιο 3: Περίοδος Γερμανικής Κατοχής

3.3.1 Η Σφαγή του Αιγάλεω

Η Σφαγή του Αιγάλεω λαμβάνει χώρα στις 29 Σεπτεμβρίου του 1944, όπου λίγο πριν αποχωρήσουν οι Γερμανοί από την Αθήνα, δολοφόνησαν τουλάχιστον 65 αθώους, άοπλους κατοίκους τις συνοικίας Αγίου Γεωργίου Αιγάλεω.

Η εκτέλεση έμεινε ιστορικά γνωστή ως «Η Σφαγή του Αιγάλεω» ή αλλιώς «Ολοκαύτωμα του Αιγάλεω» ή «Μάχη του πυριτιδοποιού». Οι Γερμανοί ήταν θορυβημένοι από τις δραστηριότητες του Ε.Λ.Α.Σ και βρήκαν αφορμή από μια αψιμαχία, ανάμεσα σε δύο μοτοσικλετιστές Γερμανούς και δύο Έλληνες αντάρτες, να προβούν στη σφαγή των άοπλων πολιτών. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, ο αριθμός των νεκρών ανήλθε στους 150.

3.4: ΜΝΗΜΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΑΙΓΑΛΕΩ

Το μνημείο Εθνικής Αντίστασης (εικόνα 15) είναι αφιερωμένο στην Εθνική Αντίσταση και συγκεκριμένα απεικονίζει τους αθώους πολίτες της συνοικίας του Αιγάλεω που έχασαν έτσι άδικα την ζωή τους. Βρίσκεται και αυτό στο Γ' νεκροταφείο Αθηνών στο δήμου του Αιγάλεω. Πραγματοποιήθηκε το έτος 1985 και δημιουργήθηκε από τον Γλύπτη Χρήστο Μέλλιο σε συνεργασία με τον αρχιτέκτονα Νίκο Παπακόστα. Ο Χ. Μέλλιος γεννήθηκε το 1946 στο χωριό Γρίβα στο νομό Κιλκίς. Σπούδασε δημοδιδάσκαλος στη Ζαρίφειο Παιδαγωγική Ακαδημία της Αλεξανδρούπολης και αργότερα εισήχθη στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας, όπου σπούδασε Σχέδιο και Χρώμα. Πολλά από τα έργα του κοσμούν Δήμους της Αττικής και ορισμένα έχουν μάλιστα βραβευτεί. Το μνημείο Εθνικής Αντίστασης (Εικόνα 15) διαφέρει ως προς την τεχνική του μνημείου Εκτελεσθέντων πολιτών (Εικόνα 14) παρόλα αυτά ,έχουν ένα κοινό παρελθόν προς τιμήν μιας σφαγής που θα μείνει ανεξίτηλη στην μνήμη.



Εικόνα 15: Μνημείο Εθνικής Αντίστασης Δήμου Αιγάλεω

3.5 ΜΝΗΜΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΑΣ ΓΑΛΑΤΣΙ

Το μνημείο Εθνικής Αντίστασης για τον Ε.Λ.Α.Σ. (Εικόνα 16) είναι ένα πάρκο μνήμης που βρίσκεται στην περιοχή του Γαλατσίου και συγκεκριμένα δεσπόζει στη συμβολή των λεωφόρων Αγ. Γλυκερίας και Πρωτοπαπαδάκη. Το έργο αυτό είναι δημιούργημα του Γιώργου Μέγκουλα. Ο Γιώργος Μέγκουλας γεννήθηκε στην Εύβοια και σήμερα πλέον ζει και εργάζεται στην Κέρκυρα. Σπούδασε καλές τέχνες, γλυπτική και αρχιτεκτονική και έκανε ελεύθερες σπουδές διακόσμησης και σχεδίου μόδας στην Αθήνα. Έχει δημιουργήσει πάνω από 82 έργα γλυπτικής και μνημεία, που εκθέτονται σε δημόσιους χώρους στην Ελλάδα. Έργα του ανήκουν σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό. Το εν λόγω μνημείο που απεικονίζεται (εικόνα 16) είναι από ορείχαλκο και αναπαριστά έναν αντάρτη, μια αντάρτισσα και έναν σαμποτέρ. Έχει ύψος 2,20 και πλάτος 1,40 μέτρα. 12 ανάγλυφες παραστάσεις με θεματολογία από τη νεότερη ελληνική ιστορία πλαισιώνουν το κυρίως γλυπτό. Μια πλάκα βρίσκεται τοποθετημένη μπροστά από το μνημείο που αναφέρει τον ύμνο «Ε.Λ.ΑΣ για την Ελλάδα στους αγωνιστές που πάλεψαν για την ελευθερία και ανεξαρτησία» ενώ υπάρχουν και 11 αναμνηστικές πλάκες γύρω από το μνημείο, τρεις από τις οποίες πλέον έχουν καταστραφεί.



Εικόνα 16: Μνημείο Εθνικής Αντίστασης 1041-1944 για τον ΕΛΑΣ Γαλάτσι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΑΝΑΛΥΣΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΕΡΓΟΥ

Κύριο έργο για την επίτευξη της παρούσας έρευνας, αποτελεί ο τρόπος με τον οποίο επιλέχτηκε η κάθε σύνθεση και ο τρόπος με τον οποίο καταγράφηκαν φωτογραφικά. Οι φωτογραφίες λήφθηκαν μετωπικά και αποτυπώθηκαν κυρίως, είτε σε ουδέτερο φως ημέρας, είτε τις απογευματινές ώρες με συννεφιά. Οι εικόνες καταγράφηκαν, χωρίς την παρουσία ανθρώπινου στοιχείου, προκειμένου ο θεατής να εστιάζει στο κομμάτι των κτιρίων και των μνημείων, και μόνο σε αυτά. Να τα αντικρίσουν ατόφια, με συγκεντρωμένο βλέμμα χωρίς να αποσπώνται οπτικά. Για τον λόγο αυτό οι φωτογραφίες, εμφανίζονται λυτές και αναπαράγουν μια καθαρότητα. Για το κάθε κτίσμα έγινε εμπειριστατωμένη μελέτη πάνω στην ιστορικότητα του, πριν αποτυπωθεί. Στη συνέχεια κρίθηκε σκόπιμο να φωτογραφηθούν με τον πιο λιτό, αισθητικά άρτιο και άμεσο τρόπο προκειμένου ο θεατής να βιώσει ένα συναίσθημα οπτικής απώλειας.

Στις εικόνες (1,2 και 3) με τίτλο το «**Τρίπτυχο των Δεκεμβριανών**» παρατηρείται πως οι τοίχοι των προσφυγικών συνοικιών είναι ξεβαμμένοι και φθαρμένοι μέσα στο χρόνο. Επιπλέον, εμφανή είναι τα σημάδια από τα πολυβόλα στους τοίχους που μας μεταφέρουν πίσω στο χρόνο. Η ιστορία των τοίχων εκλαμβάνεται ως ένα μέσο αφήγησης μια μάχης που έμεινε στην Ιστορία ως ο «Μεγάλος Δεκέμβρης.»

Κεφάλαιο 3: Περίοδος Γερμανικής Κατοχής

Στις εικόνες (8, 9,10) που ανήκουν στο χώρο του Νοσοκομείου Σωτηρία, παρατηρείται το **Νοσοκομείο Σωτηρία** (Εικόνα 8) το οποίο είναι ένα κτίριο ανεξίτηλης αξίας και είναι έργο του Ιωάννη Δεσποτόπουλου, Η αρχιτεκτονική του νοσοκομείου μαζί με τους ξεθωριασμένους τοίχους του μας προϋδεάζει για ένα «ταξίδι» 115 χρόνων, όσα και τα χρόνια που λειτουργεί το Γενικό Νοσοκομείο Νοσημάτων Θώρακος «Η Σωτηρία». Το κτίριο είναι φωτογραφημένο μετωπικά, σε απογευματινό φως. Οι όγκοι του νοσοκομείου χαρακτηρίζονται από μία απόλυτη αρχιτεκτονική καθαρότητα στην οποία δεν υπάρχει τίποτα περιττό.

Το Μαγειρείο των Δεκεμβριανών (Εικόνα 9) επίσης ήταν το πρώτο κτίριο του νοσοκομείου. Αυτό κάνει τον θεατή να αναρωτιέται πόση ιστορία κρύβεται πίσω από το χρονικά φθαρμένο κτίριο. Το μαγειρείο των Δεκεμβριανών αποτελεί το πιο εμβληματικό κομμάτι από τα κτίρια που βρίσκονται μέσα στο νοσοκομείο. Η πρόσοψη του ετοιμόρροπου κτιρίου μας εξιστορεί ένα ‘‘ καταπονημένο ‘‘ παρελθόν και μας γυρνάει πολλά χρόνια πίσω.

Τέλος ο **Ιερός Ναός Αγίας Σοφίας** (Εικόνα 10) αποτυπώθηκε με δυνατό φως, απογευματινή ώρα. Η συμμετρία και η σύνθεση που δημιουργείται από τον ναό κάνει την εικόνα πιο ελκυστική και ενδιαφέρουσα. Ο ιερός ναός που θεμελιώθηκε το 1904,είναι αφιερωμένος στην Αγία Σοφία και κρύβει μια ιστορία 116 χρόνων.

Τα Μνημεία, έχουν φωτογραφηθεί και αυτά μετωπικά. κυρίως μεσημεριανές ώρες με ηλιόλουστο φώς. Επιπλέον για την αποτύπωση των μνημείων επιλέχθηκαν πιο κοντινές λήψεις με σκοπό να αναδεχθεί με περισσότερη λεπτομέρεια, ο σχεδιασμός των μνημείων και να μπορεί ο θεατής να διαβάσει όποια ιστορικά μηνύματα, αναγράφονται πάνω σε αυτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Για την παρούσα εργασία απαιτήθηκε εκτενής έρευνα σε ιστορικά κτίρια και μνημεία της Αθήνας που σχετίζονται με την περίοδο της Κατοχής και των Δεκεμβριανών.

Οι δυσκολίες που αναπτύχθηκαν για την εκπόνηση της μελέτης ήταν αρκετές, αλλά άκρως ωφέλιμες και δημιουργικές. Συγκλονιστικές αποδείχθηκαν οι μαρτυρίες των ανθρώπων, ιδιαίτερες εκείνων που ζουν στις προσφυγικές κατοικίες. Οι περισσότεροι από αυτούς που κατοικούν σε αυτές, βιώνουν μια σκληρή πραγματικότητα. Εκλιπαρούν λίγη βοήθεια, για να γίνει η καθημερινότητα τους λίγο καλύτερη.

Κατά τη διάρκεια της αποτύπωσης των κτιρίων στο κέντρο της Αθήνας, πολίτες ρωτούσαν τον λόγο των λήψεων διότι πολλοί δεν γνώριζαν την ιστορική ταυτότητα των κτιρίων αυτών. Το γεγονός αυτό εγείρει προβληματισμούς ως προς την άγνοια, για την ιστορική αναγνώριση των συγκεκριμένων χώρων.

Πώς θα αντιδρούσαν όλοι αυτοί οι άνθρωποι, αν μάθαιναν ότι τα συγκεκριμένα κτίρια, που βρίσκονται σε ένα ιστορικό πεδίο μάχης, ότι πάρα πολλοί άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους με αγωνιώδη και βίαιο τρόπο ;

Πολλοί θεατές, παρατηρητές (ακόμη και εγώ η ίδια στο παρελθόν) αναγνώριζαν ορισμένα κτίρια και μνημεία, μόνο ως προς την οπτική τους υπόσταση, χωρίς να έχουν την πλήρη γνώση της ιστορικής τους αξίας.

Αυτός ήταν κι ο λόγος για τη δημιουργία της πτυχιακής εργασίας με τίτλο το «Σώμα της Πόλης». Στόχος είναι να αποδειχθεί ότι τα κτίρια και τα μνημεία δεν έχουν μία εφήμερη, σύγχρονη υπόσταση αλλά διαθέτουν και ένα σημαντικό ιστορικό παρελθόν το οποίο χάνεται στο πέρασμα του χρόνου.

Η παρούσα μελέτη θέτει ως στόχο να χτίσει μια αφήγηση η οποία στηρίζεται στη μνήμη και τη γνώση της Ιστορίας. Τα μνημεία και τα κτίρια είναι σύμβολα πολιτιστικής συνέχειας που εξιστορούν ιστορικά ντοκουμέντα και υπηρετούν την έννοια της μνήμης που βιώνεται μέσα από την αφήγηση τους.

Οι μνήμες της ιστορίας άφησαν τεράστια ίχνη και σημάδια που θα μείνουν ανεξίτηλα στο χρόνο. Η πτυχιακή έρευνα, χρησιμοποιώντας ιστορικές, επεξηγηματικές και συγκινητικές πληροφορίες και καθιστώντας τις φωτογραφίες έναν αθόρυβο θεατή, στοχεύει να κάνει επίκληση στο συναίσθημα του

προκειμένου να βιώσει με τον δικό του υποκειμενικό τρόπο την έννοια της μνήμης και τις προσωπικές ερμηνείες που προκύπτουν από την αφήγηση τους. Τα περισσότερα κτίρια σήμερα έχουν μια καινούργια ταυτότητα, και είναι κυρίως αναγνωρίσιμα για την σημερινή τους προέλευση και όχι για την θέση που είχαν στο παρελθόν.

Τα πάρκα είναι κυρίως, αναγνωρίσιμα ως τόποι αναψυχής και όχι ως πεδία βολής ομαδικών συγκρούσεων. Οι προσφυγικές πολυκατοικίες, μπορεί να είναι ευρέως γνωστές σε μερικούς από εμάς, αλλά οι κάτοικοι τους μιλούν για ξεχασμένη ιστορία και εγκατάλειψη των πολυκατοικιών. Η πανεπιστημίου 64, αποτελεί μια ξεχασμένη διεύθυνση της Αθήνας χωρίς παρελθόν. Το θέμιδος Μέλαθρον ,το μουσείο της Ακρόπολης και το Νοσοκομείο Σωτηρία είναι αναγνωρισμένα το κάθε ένα τους με μια διαφορετική μορφή λειτουργίας. Τα μνημεία που επιλέχθηκαν έχουν φθαρεί χρονικά και δεν είναι αναγνωρισμένη σωστά, η εθνική τους ταυτότητα.

Ελπίζω ότι ο επαναπροσδιορισμός των συγκεκριμένων τόπων, θα μπορούσε να δώσει μια καινούργια πνοή στην πόλη της Αθήνας και οι τόποι αυτοί από εδώ και στο εξής να εναρμονιστούν με το παρόν και το μέλλον και να αναδείξουν το ξεχασμένο παρελθόν τους. Για τον κάθε παρατηρητή είναι διαφορετικό το τι επιλέγει να θυμάται και τι όχι. Ευελπιστώ όμως πως ο κάθε θεατής που θα βρεθεί αντίκρυ στα συγκεκριμένα μνημεία και κτίρια, θα τα αναλογιστεί με μεγαλύτερη βαρύτητα και θα τα αντιμετωπίσει από εδώ και στο εξής με την περισσή σοβαρότητα και σεβασμό που τους αξίζει. **Διότι ένας λαός που δεν έχει ιστορική μνήμη δεν έχει και μέλλον.** Σωτήρης Δημητρίου Έλληνας συγγραφέας και λογοτέχνης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Περίοδος Δεκεμβριανών

- [wikipedia](#)
- [Sansimera.gr](#)
- Ράλλη Νόρα (2016), Η κραυγή των τοίχων, Η εφημερίδα των συντακτών, [efsyn.gr](#)
- Σκορδάς Άγγελος (2018), Δεκεμβριανά: Τα κτίρια της Αθήνας που φέρουν ακόμη και σήμερα τα σημάδια από τις σφαίρες της αιματηρής σύγκρουσης, [iefimerida.gr](#)
- Μία περιήγηση στα προσφυγικά της Καισαριανής, (2018) , [newsbeast.gr](#)

Εθνικός κήπος

- Όταν ο λαός βρίσκεται μπροστά στον κίνδυνο της τυραννίας διαλέγει ή τις αλυσίδες ή τα όπλα, (2015), [kokkinosfakelos.blogspot.com](#)
- Η Ιστορία του Εθνικού (Βασιλικού) κήπου (1836 –), (2020), [cognoscoteam.gr](#)
- Κακουριώτης Θάνος, Τα Δεκεμβριανά 1944 όπως τα έζησα, (2015), [tovima.gr](#)

Μουσείο Ακρόπολης

- Μουσείο της Ακρόπολης, [theacropolismuseum.gr](#)
- Νινέττας Κοντράρου-Ρασσιά, (2016), Ζημιές στην Ακρόπολη κατά τα Δεκεμβριανά, [greekcivilwar.wordpress.com](#)
- Παγουλάτος Ιωάννης, (2019), Δεκεμβριανά 1944: χώροι διασκέδασης που υπήρξαν πεδία μαχών, [huffingtonpost.gr](#)
- Μαυρέλης Πάνος, Τα Δεκεμβριανά από στρατιωτική σκοπιά, [istorika-ntokoumenta.blogspot.com](#)
- Χριστοδούλου Κωστής, (2014), Δεκεμβριανά 1944: Όταν κοντέψαμε να γκρεμίσουμε την Ακρόπολη, [news247.gr](#)

Σκοπευτήριο Καισαριανής

- Σκοπευτήριο, Η λειτουργία του πριν και μετά τον πόλεμο, kaisariani.gr
- Πανταζόπουλος Γιάννης, 2019, Πέντε σημεία της Αθήνας που θυμίζουν τα χρόνια της γερμανικής κατοχής, lifo.gr
- Σκοπευτήριο Καισαριανής, wikipedia.org
- Γιώργος Πετρόπουλος, Νικόλας Ζηργάνος, Νίκος Χατζηδημητράκος, Κώστας Μανιμανάκης, Ελένη Κατσιγιάννη, (2018), Η ματωμένη 1η Μάη του 1944, efsyn.gr

Θέμιδος Μέλαθρον

- Θέμιδος Μέλαθρον, wikipedia.org
- Οι φυλακές Αβέρωφ (1892-1971), (2013), tvxs.gr
- Η επίθεση του ΕΛΑΣ στις φυλακές Αβέρωφ και οι έγκλειστοι δωσίλογοι, Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Αντίστασης και Του ΔΣΕ, ethniki-antistasi-dse.gr

Νοσοκομείο Σωτηρία

- Νοσοκομείο "Σωτηρία": Άντεξε στον πόλεμο, θα αντέξει εν καιρώ ειρήνης;, (2016), penna.gr
- Ιστορικό του νοσοκομείου, sotiria.gr
- Ελένη Νικολαΐδου, (2018), 74 χρόνια από τα Δεκεμβριανά: Λίγο πριν - Λίγο μετά, efsyn.gr
- “Σωτηρία”, το νοσοκομείο που σήκωσε το βάρος της φυματίωσης σε μια εποχή που δεν υπήρχε φάρμακο. Οι ομαδικοί τάφοι, το άβατο και οι μεταρρυθμίσεις που προσέφεραν ανακούφιση, mixanitouxronou.gr
- Κυριακίδου Ελένη, (2014), Η Σωτηρία της αρχιτεκτονικής στου Γουδή, popaganda.gr

Πανεπιστημίου 64

- Φαρμάκης Κώστας, (2015), Τα μυστικά της κατεχόμενης Αθήνας, news247.gr
- Βατόπουλος Νίκος, (2017), Αναζητώντας το γερμανικό αποτύπωμα στην ιστορία της σύγχρονης Αθήνας, kathimerini.gr

- Πανταζόπουλος Γιάννης, (2019), Πέντε σημεία της Αθήνας που θυμίζουν τα χρόνια της γερμανικής κατοχής, lifo.gr

Πάρκο Ελευθερίας

- Παπαϊωάννου Τζίνα, (2017), Το πάρκο Ελευθερίας («Βενιζέλος»), onpress247.wordpress.com
- Μαργαρίτης Γιώργος, (2018), Η μάχη της Αθήνας, imerodromos.gr
- Πάρκο Ελευθερίας, Trip2Arhens.com
- Κουζινοπούλου Μαρία, (2017), Οι φάκελοι των στρατιωτικών που αντιστάθηκαν στην χούντα, tvxs.gr

Περίοδος Γερμανικής Κατοχής και Εθνικά Μνημεία

- Εθνική Αντίσταση (Ελλάδα), wikipedia.org
- Συγγελάκης Αριστομένης, Τιμούμε την Εθνική Αντίσταση αγωνιζόμενοι για Μνήμη και Δικαιοσύνη!, (2020), tvxs.gr
- Εθνική Αντίσταση, glypto.wordpress.com
- Γ΄-νεκροταφείο-Αθήνας, glypto.wordpress.com
- Σφαγή του Αιγάλεω, wikipedia.org
- Γκαλερί Αργώ, Μέγκουλας Γιώργος, argo-gallery.gr
- Αποκαλυπτήρια μνημείου της Εθνικής Αντίστασης, (2001), rizospastis.gr
- Χρήστος Μέλλιος. Αναζητώντας τις Ρίζες της Μακεδονικής® μας καταγωγής (Οι Εντόπιοι της Γρίβας), (2017), grivanews.wordpress.com
- Κατοχή της Ελλάδας 1941-1944, wikipedia.org
- Η Αθήνα γιορτάζει το τέλος της γερμανικής κατοχής,(2011), tvxs.gr
- Λάζαρος Λαμέρας – Απόστολος Φανακίδης (2010), in.gr
Απόστολος Φανακίδης, fanakidis.com

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

